

μετὰ θάνατον, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ποῖα ἡ προσγινόμενα ὠφέλεια;

— Ἡ μετὰ θάνατον δοξα.

— Ἡ μετὰ θάνατον δοξα! λέξεις κεναὶ ἐννοίας. Δοξα, ἀθανασία, ἰθακισότητες οὐδὲν ἔχουσαι τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα. Ἀρὰ γὰρ ὁ Νεύτων ἢ ὁ Γαλιλαῖος ἐντός τοῦ μελετητηρίου αὐτῶν δὲν ὠνεύροπολησαν ποτὲ τοῦ εὐθύμου τοῦτου χωρικοῦ τὸν ἀτάραχον βίον; Ἀλλ' ἡ μεγάλη δύναμις, ἡ τούτοις ἐμφυτός, ἐκράτει αὐτοὺς δεδουμένους. Τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἦν ἀπεροπλημένον ἐν τῇ ἐξερευνήσει τοῦ ἀπείρου καὶ τῶν νόμων αὐτοῦ καὶ καθυπέβαλλε τὸ τλήμον σῶμα εἰς βαθάνους, αὐτὸ δὲ ἀγογγύστως ὑφίστατο τὰς στερήσεις καὶ ἐργάζοντο ἀμφοτέροι ὑπὲρ τῆς ιδέας τοῦ ἀληθοῦς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστήμης μὲν ἰδίᾳ, τῆς ἀνθρωπότητος δὲ καθ' ὅλου.

— Ἀλλὰ, νομίζεις, υπέλαβεν ἡ κόρη, καὶ ὁ χωρικός οὗτος μετ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀμύθειαν καὶ ἀφέλειαν δὲν ἐσκέφθη ποτὲ ὑψηλότερον; δὲν ἐπεθύμησε νὰ εἰναι πεπαιδευμένος; δὲν ἐτάλανευσεν ἑαυτὸν διὰ τὴν κατὰστασίν του; δὲν ἐζήλευσε τοὺς σπουδαίους ὁ ἀκράτης οὗτος! Καὶ νὰ μὲν ἀπὸ ὕλικῶν ὅλως ἀρχῶν ὁρμώμενος, διότι νομίζει ὅτι ἐκείνοι ζωσιν εὐτυχέστερον καὶ ἀνεπώτερον αὐτοῦ, ἀλλὰ βαθύτερον ἐὰν ψυχολογήσῃ τις ἐπ' αὐτοῦ θά ἴδῃ ὅτι τὸ κύριον αἷτιον τῶν τοιαύτων αὐτοῦ σκέψεων εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ δύναμις, ἡ ποιούσα τὸν ἐπιστήμονα νὰ σκέπταιται αἰετὶ περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς ἀληθείας, ἡ ἐφορὰ πρὸς τὸ εἰδέναι, ἡ ἐμφυτος παντὶ ἀνθρώπῳ, ἥτις εἰς τὸν χωρικὸν τούτον σπερματικῶς μόνον ἐνυπάρχουσα, ὡς μὴ ἀναπτύχθεισά ἐκδηλῶται ὑλικώτερον ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς θεωρουμένης εὐφροσύνης. Ἀλλ' ἡ τάσις πρὸς δράσιν, εἴτε σωματικὴν, εἴτε πνευματικὴν, οὐσα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ρηθείας δυνάμεως, ἐστὶ γενικὴ, μερικῶς μὲν πρὸς συντήρησιν τῶν ἀτόμων, καθολικῶς δὲ πρὸς προκωμῆσιν τοῦ ὅλου γαλακτοῦ. Ἡ ποικιλία δὲ αὐτῆς τῆς δράσεως, τρεῖς ἐν ἰσορροπίᾳ τὴν ὅλην ἀνθρωπότητα καὶ οὕτως ἡ πορεία αὐτῆς χωρεῖ κανονικῶς, οὐχὶ κατὰ νόμους ἀπαρτάτους, οἳ εἰσιν οἱ τῆς φύσεως, ἀλλὰ κατὰ τρόπον αἰετὶ ἀνακινηζομένων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ προῖοντι βελτιουμένων. Ὡστε ἡ κατὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τρόπον καθυπόβολα τοῦ ἀτόμου εἰς μόχθους εἶναι ἀναγκαία πρὸς εὐδαιμονίαν τοῦ ὅλου, οὐ μέρος εἶναι τῆς αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα τὴν εὐδαιμονίαν οὐδέποτε μονομερῶς δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν, ἀλλ' ἢ εἰμεθα πρᾶγματι εὐδαιμόνους μόνον ὅταν μετέχωμεν τῆς τοῦ ὅλου εὐδαιμονίας, ἥτις πάλιν θελεῖ παραχθῆ, ἐὰν ἐκείνος ἐξ ἡμῶν ἐξαργύρῃ πρὸς τοῦτο, ἐνεργεῖ δὲ καὶ εἰ μὴ πάντοτε ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ἐξ ἀπαντος ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς αὐτοσυνητηρείας, ἥτις παρὰ τοῖς μὲν ἐκτρέφεται ὡς φιλοτιμία, ἐξ ἧς ἀπαρρέουσιν αἱ ἀρεταί, παρὰ τοῖς δὲ ὡς φιλοδοξία, ἐξ ἧς ἡ προκωμῆς τῆς ἐπιστήμης, καὶ παρὰ τοῖς ὡς πλεονεξία, ἐξ ἧς πάσχει αἱ καλῶς.

Ὁ φοιτητὴς κατενόηεν οὕτως ἐκείνων φιλοσοφούσης τῆς ἀγαπᾶτης.

— Κατὰ ταῦτα λοιπόν, εἶπε, δύο ἀναγκῶν προκει-

μένων, εἰ ἔξεστιν νὰ εἰπωμέν, ἡμεῖς ἀκολουθήσωμεν τῇ μὴ χείρῳ, τῇ ἐπιστήμῃ.

— Σύμφωνι, ἀπήντησεν ἡ νεανίς, ἡ ἐν αὐτῇ δράσει εἶναι εὐγενεστέρα. Γέλωτές ἀπλετοὶ τῶν χορεύοντων ἀπέσπασαν τοὺς νέους ἐκ τῶν θεωριῶν αὐτῶν. Ὁ Γεώργιος ἐπιχειρήσας νὰ συρῇ τὸν χορὸν ἀπώλεσε τὴν ἰσορροπίαν τοῦ σώματος αὐτοῦ, διότι οἱ καπνοὶ τοῦ οἶνου ἐσκοτίσαν τὸ ἐγκέφαλον αὐτοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐκτάδην, τοῦθ' ὅπερ προῦκλυσεν ἀκράτητον γέλωτα παρὰ τοῖς λοιποῖς.

— Ὡς πού νὰ πάρῃ ὁ διόγκος, ἐγειρομένος ἐφώνησεν ὀργίλος. Χορὸ μου ἡβελές, πάνω 'ς αὐτὴ τὴ ζέστη καψοθεῖ!

— Ναί, ἡ ζέστη σούφταιζε μεθύστακα.

— Χά! χά! χά! καὶ τί τρέλλαις ἐκανα καὶ με λὲς μεθυμένο!

— Ἀκόμα τί θέλεις νὰ κάμῃς; . . .

Ὁ χορὸς διελύθη κατ' ὀλίγον. Ἰδρῶς παριέρρεε τῶν χωρικῶν τὰ μέτωπα· ἐσκορπίσθησαν ἡδὴ ὑπὸ τῆς σκιάς δικύριων δένδρων καὶ οἱ μὲν παρεδόθησαν εἰς ὕπνον, οἱ δὲ εἰς ὀνειρόπολεις. Ὁ Γεώργιος μετὰ τινα λεπτά ἐρρηγχεύετο ἡχηρῶς.

IB.

Τὸ σύμπαν.

Μετὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν διακοπὴν οἱ νεανίαι ἐξηκολούθησαν τὴν πρώτην συνδιαλέξιν· ἐπεθύμουν νὰ γνωρισώσιν ἀλλήλων τὰς θεωρίας. Ἡ κόρη πρώτη ἤρξατο συνεχίζουσα.

— Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ βίου ἀρμονία ἐπὶ γῆς, τί δὲ ἐστὶν ἡ γῆ;

— Πάν τετραγώνιον ὕλης συνίσταται ἐξ ἀπειροπληθῶν μορίων, αἵτινα κεῖνται ἐν ἀποστάσει πρὸς ἀλλήλα, εὐρίσκονται δὲ εἰς ἀέναντον κίνησιν, ἐκ δὲ τῆς κινήσεως αὐτῶν ταύτης προκύπτει ἡ δύναμις ἡ συγκρατοῦσα αὐτὰ πρὸς ἀλλήλα, ἡ καλούμενη συνεκτικότης ἥδη ἀνυποθέσωμεν τὸ σύμπαν ὡς ἀπειροεγγεθὲς τετραγώνιον ὕλης, οἱ ἀπειροπληθεῖς οὗτοι κοσμοὶ, οὓς βλέπομεν ὡς πλανήτας καὶ ἀπλανεῖς, οὐδὲν εἰσιν ἄλλο, ἢ τὰ μέρη τοῦ τετραγώνιου τούτου, ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων, κινούμενα ἀπικύστως καὶ συγκρατούμενα διὰ τῆς ἐλξεως ἀλλήλων. Ἰσως δὲ οὐ μόνον τὰ καθ' ἑκάστων ταῦτα μέρη κινούνται ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ πᾶν ἐγγεθὲς τετραγώνιον τοῦτο τῆς ὕλης ὁπερικυλούμεν σύμπαν κινεῖται πρόχωρον ἐν τῷ ἀγνώστῳ διαστήματι, ὡς λίθος ριπτόμενός διὰ σφενδόνης. Εἰπας: τί ἐστὶν ἡ γῆ; λοιπὸν μικρὸν καὶ αὕτη μέρειν ἐστὶ τοῦ ὅλου συμπάντος.

— Καὶ ἂν δὲν εὗρες τὴν ἀλήθειαν δὲν ἀπέχεις καὶ πολὺ αὐτῆς. Εἰπέ μοι ἤδη τὰ ἀπειροεγγεθὲς αὐτὸ τετραγώνιον τῆς ὕλης, οὗ τὰ μέρη εὐρίσκονται ἐν ἀρμονίᾳ καθ' ἑαυτὰ τε καὶ πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον, ἦν ποτὲ καίριος ὅτε δὲν διήρχε;

— Παρατηροῦντες οἱ ἀστρονόμοι τὰ οὐράνια σῶματα εὐρίσκουσι παρ' αὐτοῖς διαφορὰν ἡλικίας ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπίσης καὶ ἡ γεωλογία διδάσκει ἀκνθίστως ὅτι ὁ